

FƏNN SILLABUSU
(işçi tədris proqramı)

İxtisasın şifri və adı: 6003012-Muzey, arxiv işi, abidələrin qorunması

Fakültə: Tarix-coğrafiya və incəsənət

Kafedra: Tarix və onun tədrisi metodikası

I Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: S/f Azərbaycanın qədim və orta əsr memarlığı (İşçi proqram Tarix və onun tədrisi metodikası kafedrasının 13.02.2026-cı il tarixli qərarı ilə təsdiq edilmişdir. Protokol N6)

Kodu: IPFS- B05.

Tədris ili: 2025-2026

Semestr: IV (yaz)

Tədris yükü: Cəmi: 180 saat. Auditoriya yükü 60 saat: (30 saat mühazirə, 30 saat seminar)

Təhsilalma forması: əyani.

Tədrisin dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 6 kredit

II Müəllim haqqında məlumat:

Soyadı, adı, ata adı, elmi dərəcəsi və elmi adı: b/m Nəsirli Vüsal İbrahim oğlu, seminar müəllimi: Gözəl Əlizadə Hikmət qızı.

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Ə.Məmmədov 22

Məsləhət günləri və saati: IV-V günlər saat 14⁰⁰-15⁰⁰

e-mail ünvanı: vusalnasirli@gmail.com

III Təvsiyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

Əsas ədəbiyyat

1. Azərbaycan arxeologiyası altı cildə I cild, Şərq-Qərb, Bakı, 2008
2. Azərbaycan arxeologiyası altı cildə VI cild, Şərq-Qərb, Bakı, 2008
3. Baxşəliyev V. Azərbaycan arxeologiyası, I cild Bakı, 2006
4. Azərbaycanın tarixi-memarlıq abidələri, Bakı, 2008
5. Salamzadə Ə.V. Əcəmi Əbubəkr oğlu və Naxçıvan memarlıq abidələri. Bakı, 1976.
6. Məmmədzadə K.M. Azərbaycan memarlığının Naxçıvan məktəbi abidələri. Bakı, 1985
7. Əmənzadə R. Azərbaycan memarlığında baştağlar. Bakı, 1995..
8. Ахундов Д.А. Архитектура древнего и раннесредневекового Азербайджана. 1986.
9. Bayramov R. XI-XVIII əsrlər Azərbaycan memarlıq abidələrinin tipoloji təsnifatı. Bakı, 2013
10. Саламзаде А.В. Архитектура Азербайджана XVI-XIX вв. Баку, 1964.
11. Qaşqay S. Manna dövləti. Azərbaycan dövlət nəşriyyatı. Bakı, 1993
12. Aşurbəyli S. Qədim Bakının memarlıq binaları. // Azərbaycanı öyrənmə yolu. 1930.
13. Ciddi H.Ə. Gülüstan qalası. Bakı, 1967.
14. Саламзаде А.В. Архитектура мавзолеев Азербайджана XII-XV вв. Архитектура Азербайджана (очерки). Баку, 1952.
15. Амензаде Р. Ханегах-культурные комплексы средневековья. Архитектура и градостроительство. Баку, 2000.
16. Səferov X. Azərbaycan memarlıq elementləri. Bakı-2023.
17. Məmmədova. G, Məmmədova. Z. Azərbaycan memarlıq tarixi. Orta əsrlər memarlığı (VIII-XIV). Bakı-2021

IV Prerekvizit fənlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa fənnin tədrisinə zərurət yoxdur.

V Korekvizit fənlər: Fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənnin tədrisinə ehtiyac yoxdur.

VI Fənnin təsviri və məqsədi: Azərbaycanın qədim və orta əsr memarlığı fənni Azərbaycanda böyük tarixi keçmişə malik olan memarlıq sənətinin təşəkkülü, inkişafı, hər bir dövrün səciyyəvi xüsusiyyətlərini öyrədir. Fənnin tədris olunmasında əsas məqsəd xalqımızın mədəniyyət salnaməsini bəzəyən və qədim Şərq memarlığının mühüm nailiyyətlərini özündə əks etdirən

möhntəşəm abidələrlə "Müzey, arxiv işi və abidələrin qorunması" ixtisasında təhsil alan tələbələrini tanış etmək, tarixin müxtəlif inkişaf mərhələlərində Azərbaycan memarlıq sənətinin inkişaf xüsusiyyətləri, regionda baş verən siyasi və hərbi hadisələrin memarlığa təsiri və s. barədə biliklər verməkdir.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şurasının 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Fənn üzrə tələbələrin biliyi 100 ballıq sistemlə qiymətləndirilir. Yeni tələbənin fənn üzrə toplaya biləcəyi balın maksimum miqdarı 100-ə bərabərdir. Bu balın yarısı (50 balı) tələbənin semestr müddətində fəaliyyətinin nəticəsinə (cari qiymətləndirmə), digər yarısı isə (digər 50 balı) imtahanın nəticəsinə (aralıq qiymətləndirmə) görə verilir.

Fənn üzrə cari qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 bala aşağıdakılar daxildir:

- 20 bal - seminar dərslərində fəaliyyətinə görə;
- 30 bal - kollokviumların nəticələrinə görə.

Qiymətləndirmə zamanı LDU-nun Elmi Şurasının 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir. İmtahan yazılı şəkildə aparılır və imtahan biletinə bir qayda olaraq fənn üzrə tədris olunan mövzulara aid 5 sual daxil edilir. Hər sual maksimum 10 bal olmaqla qiymətləndirilir (aşağıda qeyd olunan qiymət meyarına əsasən) ki, bu da toplamda fənn üzrə aralıq qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 balı təşkil edir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal - tələbə keçilmiş materialı dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir;
- 9 bal - tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzusunun məzmununu tam aça bilər;
- 8 bal - tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsuralara yol verir;
- 7 bal - tələbə keçilmiş materialı yaxşı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir;
- 6 bal - tələbənin cavabı əsasən düzgündür;
- 5 bal - tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir;
- 4 bal - tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal - tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir;
- 1-2 bal - tələbənin mövzudan qismən xəbəri var;
- 0 bal - cavab yoxdur.

Tələbənin fənn üzrə aralıq qiymətləndirmə balının (imtahanda topladığı balın) miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin fənn üzrə aralıq qiymətləndirmə balı cari qiymətləndirmə balına (semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala) əlavə olunmur.

Fənn üzrə cari və aralıq qiymətləndirmənin ümumi nəticəsinə görə tələbənin biliyi yekun olaraq aşağıdakı kimi qiymətləndirilir:

Bal aralığı (göstərilən ballar daxil olmaqla)	Hərflə işarəsi	Sözlə yazılışı
91-100 bal	A	əla
81-90 bal	B	çox yaxşı
71-80 bal	C	yaxşı
61-70 bal	D	kafi
51-60 bal	E	qənaətbəxş
51-baldan aşağı	F	qeyri-kafi

IX Davranış qaydalarının pozulması:

Tələbə Universitetin Daxili intizam qaydalarını pozduqda onun barəsində mövcud qanunvericilik çərçivəsində müvafiq tədbir görüləcəkdir.

X Təqvim planı: Mühazirə 30 saat, seminar 30 saat. Cəmi 60 saat.

№	Tədris olunan mövzuların məzmunu	Saat		Tarix
		Mühazirə	Seminar	
1	Mövzu. Azərbaycan qədim və orta əsr memarlığı fənnin	2	2	

	<p>predmeti və məqsədi.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Fənnin predmeti və məqsədi 2. Xristian və İslam dinlərinin Azərbaycan memarlığına təsiri 3. Azərbaycanın memarlıq tarixi <p>Mənbə: [2;3;9;10]</p>			
2	<p>Mövzu. Memarlıq və inşaat sənətinin təşəkkül tapması və erkən dövrü</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Azərbaycanda memarlıq sənətinin təşəkkül tapması 2. Neoli-Eneolit dövrü memarlığı 3. Tunc dövrü memarlıq abidələri 4. Dəmir dövrü memarlığı <p>Mənbə:[2;3;9;10]</p>	2	2	
3	<p>Mövzu. Manna dövlətində şəhərsalma və memarlıq</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mixi yazılarda Manna dövlətinin şəhər qalaları haqqında məlumat 2. Mannanın şəhər qalaları 3. Həsənli yaşayış yerinin tikinti qalıqları <p>Mənbə: [1;4;11]</p>	2	2	
4	<p>Mövzu. Antik dövr Azərbaycan memarlığı və inşaat sənəti</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Albaniyanın antik dövr memarlığı 2. Albaniyanın antik dövr şəhərləri 3. Atropatenada memarlıq və şəhərsalma 4. Atropatenanın antik dövr şəhərləri <p>Mənbə: [1;4;10;12]</p>	2	2	
5	<p>Mövzu. Azərbaycan memarlığı erkən orta əsrlər dövründə</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Erkən orta əsrlər dövründə Azərbaycan memarlığının inkişafı 2. Erkən orta əsrlərin müdafiə istehkamları 3. Erkən orta əsrlərdə dini-ictimai tikililər 4. Erkən orta əsrdə yaşayış evləri və inşaat keramikası <p>Mənbə: [6;7;8;9; 10;12]</p>	4	4	
6	<p>Mövzu. Azərbaycan memarlığı IX-XI əsrlərdə</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ərəb xilafətinin yüksəlişi dövründə Azərbaycan memarlığının inkişafı 2. Azərbaycan memarlıq məktəblərinin yaranması 3. IX-XI əsr Azərbaycan memarları <p>Mənbə: [1;6;8]</p>	2	2	
7	<p>Mövzu. Səlcuqlar dövründə Azərbaycanda şəhərsalma və memarlıq</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Səlcuqlar dövründə Azərbaycanda şəhərsalma 2. Azərbaycan orta əsr şəhərlərinin topoqrafik quruluşu 3. Səlcuqların hakimiyyəti dövründə şəhər memarlığı 4. Səlcuqlar dövründə dini, ictimai tikililər <p>Mənbə:[2;8;10]</p>	4	4	
8	<p>Mövzu. Azərbaycanın səlcuq dövrü xatirə abidələri</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Səlcuq dövrü memorial-xatirə abidələri olan qülləvari türbələr 2. Qırmızı Günbəz türbəsinin memarlıq xüsusiyyətləri 3. Göy Günbəz türbəsinin memarlıq xüsusiyyətləri 4. Yusif Küseyir oğlu və Mömünə xatın türbələri <p>Mənbə:[2;8;10;14]</p>	2	2	
9	<p>Mövzu. Səlcuqlar dövründə Azərbaycanda memarlıq məktəbləri</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Arran memarlıq məktəbi və onun səciyyəvi xüsusiyyətləri 2. Naxçıvan-Marağa memarlıq məktəbinin üslub xüsusiyyətləri 	2	2	

	3. Şirvan-Abşeron memarlıq məktəbinin memarlıq abidələri Mənbə: [2;8;10;13]			
10	Mövzu. Azərbaycan memarlığı XIV-XV əsrlərdə 1. XIV əsr Azərbaycan memarlığının inkişaf xüsusiyyətləri 2. XV əsr Azərbaycan memarlığının inkişaf xüsusiyyətləri 3. XIV-XV əsrlərdə Azərbaycanda şəhərsalma, ictimai binalar və yaşayış evləri, 4. Şirvanşahlar sarayının memarlıq xüsusiyyətləri Mənbə: [1;6;8;14;16]	4	4	
11	Mövzu. Azərbaycan memarlığı XVI-XVII əsrlərdə 1. XVI əsrlərdə Azərbaycan memarlığının inkişaf xüsusiyyətləri 2. XVII əsrlərdə Azərbaycan memarlığının inkişaf xüsusiyyətləri 3. XVI-XVII əsrlərin memorial-xatirə abidələri 4. Təbriz şəhərindəki Göy Məscid tarixi memarlıq abidəsi Mənbə: [1;6;8;15;17]	4	4	
	Cəmi:	30 saat	30 saat	

XI. Fənn üzrə tələblər:

Təlim nəticəsində tələbələrin əldə etməli olduqları təsəvvür, verdiş və bacarıqları:

Öyrənən tanış olur:

- Tələbələr İslam intibahının çiçəkləndiyi dövrdə Azərbaycanın Orta əsr yaşayış yerləri, onların tipləri, topoqrafik quruluşu, inkişaf xüsusiyyətləri və s. haqqında biliklər əldə edəcəklər.
- Orta əsr memarlığı əldə edilmiş faktik materiallar və IX-XIII əsr coğrafiyaşünas səyyahlarının əsrlərində orta əsr yaşayış yerləri haqqında verilmiş məlumatlar əsasında Azərbaycan orta əsr yaşayış yerləri, onların yerləşdiyi ərazi, inkişaf xüsusiyyətləri, tarixin sonrakı inkişaf mərhələsində burada baş verən sosial-siyasi proseslər, bu proseslərin yaşayış yeyinə təsiri və s. barədə məlumat əldə edəcəklər.

- Tələbələr Orta çağda Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində olan yaşayış yerləri, daşdıqları funksiyalar, sahəsi, istehkamin olub olmaması, tikililərin xarakteri, saray və ictimai-dini tipli monumental binaların varlığı və s. haqqında biliklər əldə edəcəklər

- Orta əsr şəhərgahları, istehkamları, yaşayış yerləri haqqında məlumat toplayan tələbələr onları şərh etməyə cəhd göstərəcəklər.

XII Fənnin tədrisi üçün nəzərdə tutulan tədris və öyrənmə metodları:

- mühazirə, seminar, praktiki tapşırıqlar
- təqdimat və müzakirə
- debat
- müstəqil iş/araşdırma

XIII Fənn üzrə təlim nəticələri:

- Azərbaycanın memarlıq nümunələrini müəyyən edən meyarlar haqqında tələbələr bilikləri mənimsəməlidir.

- Azərbaycanın memarlıq nümunələrini tipoloji xüsusiyyətləri ilə bağlı nəzəri-metodoloji biliklərə yiyələnməlidir.

- Azərbaycanın daşınar mədəni irs obyektlərinin təsnifatını mənimsəməlidir.

- Azərbaycanın daşınmaz mədəni irs obyektlərinin təsnifatını mənimsəməlidir.

- Azərbaycanın dövlət və hökumət, qeyri-hökumət qurumlarının fəaliyyət istiqamətləri haqqında ətraflı biliklərə yiyələnməlidir.

- Azərbaycanın beynəlxalq təşkilatların, xüsusilə YUNESKO və onun müvafiq şura və komitələrinin fəaliyyəti ilə bağlı ətraflı biliklər əldə etməlidir.

XIV Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XV. Kollokvium sualları:

I Kollokvium sualları:

1. Fənnin predmeti və məqsədi
2. Xristian və İslam dinlərinin Azərbaycan memarlığına təsiri
3. Azərbaycanın memarlıq tarixi

4. Azərbaycanda memarlıq sənətinin təşəkkül tapması
5. Neoli-Eneolit dövrü memarlığı
6. Tunc dövrü memarlıq abidələri
7. Dəmir dövrü memarlığı
8. Mixi yazılarda Manna dövlətinin şəhər qalaları haqqında məlumat
9. Mannanın şəhər qalaları
10. Həsənli yaşayış yerinin tikinti qalıqları
11. Albaniyanın antik dövr memarlığı
12. Albaniyanın antik dövr şəhərləri
13. Atropatenada memarlıq və şəhərsalma
14. Atropatenanın antik dövr şəhərləri
15. Erkən orta əsrlər dövründə Azərbaycan memarlığının inkişafı

II Kollokvium sualları:

1. Erkən orta əsrlərin müdafiə istehkamları
2. Erkən orta əsrlərdə dini-ictimai tikililər
3. Erkən orta əsrdə yaşayış evləri və inşaat keramikası
4. Ərəb xilafətinin yüksəlişi dövründə Azərbaycan memarlığının inkişafı
5. Azərbaycan memarlıq məktəblərinin yaranması
6. IX-XI əsr Azərbaycan memarları
7. Səlcuqlar dövründə Azərbaycanda şəhərsalma
8. Azərbaycan orta əsr şəhərlərinin topoqrafik quruluşu
9. Səlcuqların hakimiyyəti dövründə şəhər memarlığı
10. Səlcuqlar dövründə dini, ictimai tikililər
11. Səlcuq dövrü memorial-xatirə abidələri olan qülləvari türbələr
12. Qırmızı Günbəz türbəsinin memarlıq xüsusiyyətləri
13. Göy Günbəz türbəsinin memarlıq xüsusiyyətləri
14. Yusif Küseyir oğlu və Mömünə xatın türbələri
15. Arran memarlıq məktəbi və onun səciyyəvi xüsusiyyətləri

XVI İmtahan sualları:

1. Fənnin predmeti və məqsədi
2. Xristian və İslam dinlərinin Azərbaycan memarlığına təsiri
3. Azərbaycanın memarlıq tarixi
4. Azərbaycanda memarlıq sənətinin təşəkkül tapması
5. Neoli-Eneolit dövrü memarlığı
6. Tunc dövrü memarlıq abidələri
7. Dəmir dövrü memarlığı
8. Mixi yazılarda Manna dövlətinin şəhər qalaları haqqında məlumat
9. Mannanın şəhər qalaları
10. Həsənli yaşayış yerinin tikinti qalıqları
11. Albaniyanın antik dövr memarlığı
12. Albaniyanın antik dövr şəhərləri
13. Atropatenada memarlıq və şəhərsalma
14. Atropatenanın antik dövr şəhərləri
15. Erkən orta əsrlər dövründə Azərbaycan memarlığının inkişafı
16. Erkən orta əsrlərin müdafiə istehkamları
17. Erkən orta əsrlərdə dini-ictimai tikililər
18. Erkən orta əsrdə yaşayış evləri və inşaat keramikası
19. Ərəb xilafətinin yüksəlişi dövründə Azərbaycan memarlığının inkişafı
20. Azərbaycan memarlıq məktəblərinin yaranması
21. IX-XI əsr Azərbaycan memarları
22. Səlcuqlar dövründə Azərbaycanda şəhərsalma
23. Azərbaycan orta əsr şəhərlərinin topoqrafik quruluşu
24. Səlcuqların hakimiyyəti dövründə şəhər memarlığı
25. Səlcuqlar dövründə dini, ictimai tikililər
26. Səlcuq dövrü memorial-xatirə abidələri olan qülləvari türbələr
27. Qırmızı Günbəz türbəsinin memarlıq xüsusiyyətləri
28. Göy Günbəz türbəsinin memarlıq xüsusiyyətləri

29. Yusif Küseyir oğlu və Mömünə xatın türbələri
30. Arran memarlıq məktəbi və onun səciyyəvi xüsusiyyətləri
31. Naxçıvan-Marağa memarlıq məktəbinin üslub xüsusiyyətləri
32. Şirvan-Abşeron memarlıq məktəbinin memarlıq abidələri
33. XIV əsr Azərbaycan memarlığının inkişaf xüsusiyyətləri
34. XV əsr Azərbaycan memarlığının inkişaf xüsusiyyətləri
35. XIV-XV əsrlərdə Azərbaycanda şəhərsalma, ictimai binalar və yaşayış evləri,
36. Şirvanşahlar sarayının memarlıq xüsusiyyətləri
37. XVI əsrlərdə Azərbaycan memarlığının inkişaf xüsusiyyətləri
38. XVII əsrlərdə Azərbaycan memarlığının inkişaf xüsusiyyətləri
39. XVI-XVII əsrlərin memorial-xatirə abidələri
40. Təbriz şəhərindəki Göy Məscid tarixi memarlıq abidəsi

S/f Azərbaycanın qədim və orta əsr memarlığı fənninin sillabusu 6003012-Muzey, arxiv işi, abidələrin qorunması ixtisasının təhsil proqramı, tədris planı və işçi proqram (Tarix və onun tədrisi metodikası kafedrasının 13.02.2026-cı il tarixli qərarı ilə təsdiq edilmişdir.) əsasında tərtib olunmuşdur.

Sillabus "Tarix və onun tədrisi metodikası" kafedrasında müzakirə edilərək təsdiq edilmişdir (13 fevral 2026-cı il, protokol № 6).

Mühazirə müəllimi: b/m V.İ.Nəsirli

Seminar müəllimi m.G.H.Əlizadə

Kafedra müdiri: dos.K.F.Mahmudov